

Başvuru: 10 Mayıs 2016

Revizyon: 1 Haziran 2016

Kabul: 7 Haziran 2016

OnlineFirst: 30 Haziran 2016

Copyright © 2016 • Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği

www.isahlakidergisi.com

DOI 10.12711/tjbe.2016.9.0013R • Mayıs 2016 • 9(1) • 165–167

Kitap Değerlendirmesi

Proleterleşmenin Yeni Bir Aşaması: Yeni Bir İşçi Sınıfı? A New Stage of Proletarianization Process: A New Working Class?

Umut Yertüm¹
Kırklareli Üniversitesi

Yeni İşler, Yeni İşçiler: Turizm Sektöründe Emek

Aslıhan Aykaç

İletişim Yayınları, İstanbul, Birinci Basım, 2009, 207 sayfa

Aslıhan Aykaç'ın 2006 yılında tamamladığı doktora çalışmasının kitaplaştırılan “*Yeni İşler, Yeni İşçiler: Turizm Sektöründe Emek*” adlı eser turizm sektöründe meydana gelen değişimleri Mübeccel Belik Kıray'ın 1964 yılında Ereğli üzerine yaptığı çalışmaya benzer şekilde incelemektedir. Aykaç elde edilen ampirik bulgular çerçevesinde çeşitli bölgelerde meydana gelen değişimleri karşılaştırmaktadır. Kitabın ana temasını; turizmin Fethiye, Belek ve Kemer beldelerinde yerel halk ve bölgeye ekonomik nedenlerle göç eden gruplar üzerinde meydana getirdiği değişimler oluşturmaktadır.

Eser yedi bölümden oluşmaktadır. Başlıklar hâlinde bakacak olursak; birinci bölümde “küresel bağlamda emek”, ikinci bölümde “emeğin dönüşümü: tanımlar ve kavramlar”, üçüncü bölümde “emeğin dönüşümü: hanenin önemi”, dördüncü bölümde “turizm çalışmalarında emek”, beşinci bölümde “karşılaştırmalı bir bakış açısından turizm emeği” altıncı bölümde “turizmde emek dönüşümü yapısı” ve yedinci bölümde “mikro düzey göstergeler” incelenmektedir.

Kitabın ele aldığı bölgelerde turizm; tabandan gelen yerel sermaye önderliğinde, yoğun devlet desteği ile ve bu ikisinin karşımı olmak üzere üç farklı süreçte gelişim göste-

¹ Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Kayah Kampüsü, B Blok, Kofçaz 39100, Kırklareli. Eposta: umutyertum@klu.edu.tr

Atf: Yertüm, U. (2016). Proleterleşmenin yeni bir aşaması: Yeni bir işçi sınıfı? [*Yeni işler, yeni işçiler: Turizm sektöründe emek* kitabının değerlendirmesi, A. Aykaç]. *İş Ahlakı Dergisi*, 9, 165–167.

rebilmektedir. Bu süreçler aynı zamanda faaliyet gösteren firmaların büyüklüklerini de belirlemektedir. Yazar turizm bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların ölçeklerini analiz ederken Katznelson'un sınıf kavramını açıkladığı dört katmandan ilki olan "yapısal katman" (Katznelson, 1985) kavramına göndermede bulunarak firma büyüklüklerinin proterleşme sürecini ne denli etkilediği sorusunun cevabını aramaktadır. Elde ettiği ampirik bulgular çerçevesinde yazara göre Fethiye'de proterleşme sürecinin tam anlamıyla gerçekleşmemesinin en önemli nedenleri, tarımdan kopuşun tam olarak gerçekleşmemesi, tarım ve turizm sektörleri arasında tamamlayıcılık ilişkisinin varlığı, daha çok küçük ölçekli yerel işletmelerin bulunması, turizm sektöründe çalışanların aynı zamanda tarım işleri ile de ilgilenen ücretsiz aile işçisi de diyebileceğimiz bir grubu oluşturmasıdır.

Yazarın yapılan incelemeler sonucu elde ettiği ampirik bulgular; üç bölge dikkate alındığında "turizm fabrikası" olarak tanımlanan işletmelerin en fazla Belek'te gözlemlendiğini ortaya koymaktadır. Belek'teki faaliyet gösteren firmalar fabrikalar gibi işlemekte ve çalışanların da fabrika işçileriyle benzerlik göstermektedir. Fethiye'deki meslektaşlarının aksine Belek'teki turizm firmalarında çalışan işçilerin tek gelir kaynağını turizm faaliyetleridir. Bu da klasik anlamda ücrete bağımlı bir işçi sınıfının varlığına işaret etmektedir. İncelenen bölgeler içerisinde en fazla işçi sınıfı özelliği taşıyan grup Belek'teki turizm işçileridir.

Yazarın incelediği üç turizm bölgesi içerisinde en karmaşık yapıya ise Kemer sahiptir. Hem tabandan gelen yerel sermayeli yatırımlar hem de devlet destekli özel yatırımlar Kemer'i diğer iki bölgeden ayırmaktadır. Kemer'de yerel halk Belek ve Fethiye'den farklı olarak turizm ile etkileşim içine girmiştir. Yerel halkın büyük bir kısmı emlak geliri ve taksi-dolmuş ulaşım araçları yoluyla gelir elde etmekte ve bunun bir sonucu olarak da turizmden rant sağlamaktadır. Yazara göre yerel halkın rant yoluyla turizme dahil olması ve küçük ölçekli de olsa tarımla ilişkilerinin sürmesi; Kemer'de işçileşme sürecinin yerel halkta gözlemlenmesini engellemektedir. Kemer'e Anadolu'nun başka bölgelerinden göç edenler ise genellikle büyük otellerde istihdam edilmekte, bunların Belek'teki gibi tarımla ilişkisi bulunmamakta ve dolayısıyla genel anlamıyla işçileşme gözlemlenmektedir.

Yazarın "turizm" gibi daha çok informel ilişkilerin hüküm sürdüğü bir sektörü incelemesi, bu alanda gözlemlenen çalışma eksikliğini giderme anlamında oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla yol gösterici bir özelliğe sahiptir. Yazar bu eserde turizm sektöründe çalışan işçilerin ve yapılan işlerin analizini yaparak genel anlamda "turizm sektöründe emek" olgusunu incelediğini iddia etse de, eser yazarın da belirttiği gibi (Aykaç, 2009, s. 21) İstanbul ve Nevşehir gibi farklı turizm alanlarını değil kitlesel deniz turizminin gözlemlendiği Fethiye, Kemer ilçeleri ve Belek mahallesini incelemektedir. Bu yönüyle; çalışmanın başlığı makro özelliklere sahip olduğu hissine neden olmakla birlikte içerik daha mikro düzeye sahiptir.

Kaynakça

- Katznelson, I. (1985). Working class formation and the state: Nineteenth-century England in American perspective. In P. B. Evans, D. Rueschemeyer, & T. Skocpol (Eds.), *Bringing the state back in* (pp. 257–284). New York, NY: Cambridge University Press.
- Kıray, M. B. (1964). *Yedi yerleşim noktasında turizmle ilgili sosyal yapı analizi*. Ankara: Turizm Tanıtma Bakanlığı.